

REPORTAGE Initiatief voor Heksenmonument in Roermond

# Angst voor de brandstapel werkt nog altijd door

In Roermond moet een Nationaal Heksenmonument voor slachtoffers van vervolging verrijzen. Daar werden in 1613 en 1614 de meeste heksenprocessen van heel Nederland gehouden. De locatie van het monument is nog onzeker. „De bisschop wil niet dat het op gewijde grond komt.”

Boris Bouwman

© NRC

**Roermond** ■ Om teurstelling te voorkomen, trapt Harrie Heldens de heksenwandeling af met een disclaimer. „U snapt wel dat we onderweg geen heksen meer tegenkomen”, zegt de stadsgids midden op de Markt in Roermond tegen twaalf toehoorders. „We gaan ook geen mensen verkleeden of zo.” Eerdere deelnemers bleven weleens teleurgesteld achter na de rondleiding, omdat ze in anderhalf uur tijd geen tarotkaart hadden gezien, licht hij toe.

Bij de afgesloten ingang van een voormalige kerker naast het stadhuis, de eerste stop, legt Heldens uit hoe de wipgalg werkt. In het cachot staat een replica. Vermeende heksen (onder anderen) werden hierbij aan hun op de rug vastgebonden handen omhoog getakeld. Dan zouden ze hun verbond met de duivel wel opbiechten, was het idee.

„Eerst scheuren de pezen van je schouderbladen af, vervolgens gaan je armen uit de kom”, legt de stadsgids het martelproces uit. „Als ze een steen aan je voeten hangen, kun je ongeveer zes centimeter uitrekken. Dan scheuren wel je darmen van het buikvlies.” De gezichten van de toehoorders ver-

trekken. Binnenkort komt er ook een kindvriendelijke tour, zegt Heldens als hij naar de volgende stop beent.

Vroeger was de heksentocht lolliger, maar na kritiek van de Stichting Nationaal Heksenmonument werd de rondleiding vorig jaar aangescherpt: géén 'heksendans' met deelnemers meer. De stichting, onder leiding van theatermaker Manja Bedner en schrijvers Susan Smit en Bregje Hofstede, wil een standbeeld optuigen in de stad, waar in 1613 en 1614 de grootste heksenprocesreeks zich voltrok in wat nu Nederland is, voor alle slachtoffers in de Lage Landen.

## De Heks van Almen

Bedner ontdekte dat in haar dorp de eerste als toveres bestempelde vrouw in Nederland werd verbrand. Aan die vrouw, die in 1472 vermoorde vroedvrouw Aleyda, heeft ze een theatervoorstelling gewijd: 'De heks van Almen' (vanaf mei weer te zien). Na het toneelstuk wordt deelnemers gevraagd een kaarsje aan te steken bij een (meegebracht) gedenksteen. Mede daardoor ontstond de wens voor een nationaal monument.

Van de vijftiende tot de zeventiende eeuw, tijdens de piek van de

vervolgingen, werden in Europa vermoedelijk vijftig- à zestigduizend mensen gedood die als heks werden weggezet. Circa driekwart van de slachtoffers was vrouw. In onder andere Rusland waren juist meer mannen slachtoffer, vertelt Heldens. Toen overheden stopten met het verbranden van vermeende heksen, deden burgers het zelf. In het Verenigd Koninkrijk werden verre nazaten van slachtoffers nog tot begin twintigste eeuw in elkaar geslagen.

Met vlotte tred gidst Heldens, in zwart fleecjack en met bruine puntschoenen, de toehoorders door de oude binnenstad. Haast is geboden om de tweede groep van zestien heksenwandelaars niet voor de voeten te lopen. De wandeling is populair, zegt Heldens, die van vrouwenverenigingen ook geregeld aanvragen voor privé rondleidingen ontvangt.

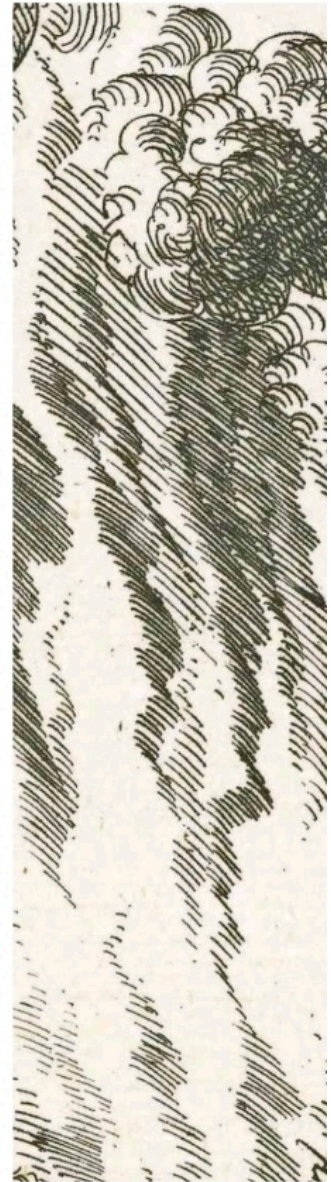
Deelnemers noemen de aantrekkingskracht van 'het mystieke' als reden voor deelname. „Misschien ben ik ooit een heks geweest”, zegt deelnemer Sandra Bidlot. Als kind had ze „heel veel” nachtmerries. Ze schreeuwde dikwijls „moord en brand” en wekte daarmee haar hele ouderlijk huis. Daarom denkt ze weleens: „In een vorig leven heb ik zelf op de brandstapel gestaan.”

## Heksenabbat

Bij zijrivier de Roer houdt de groep halt. Er werd geloofd dat heksen naar een heksevenabbat vlogen om 'geslachtsverkeer' met de duivel te hebben, vertelt Heldens. „Wat natuurlijk de grootste onzin is, maar men geloofde dat verhaal wel.” Die complottheorie zorgde ervoor dat slachtoffers andere onschuldigen, die ook bij 'de sabbat' aanwezig zouden zijn geweest, moesten aanwijzen.

Niet alle stadsgidsen willen de heksenwandeling leiden, zegt Heldens. Er staat in Roermond weinig uit de zeventiende eeuw overeind. „Ik moet het echt van het verhaal hebben”, zegt hij. De Rattentoren, een overblijfsel van de middeleeuwse vestingwerken dat in verval raakte en zodoende een tijd ongedierte huisvestte, staat er nog wel. In de toren, met puntdak in de vorm van een 'heksenhoed', werden als heks bestempelde mensen opgesloten en gemarteld. Wie de folteringen overleefde, eindigde op de Galgenberg verderop.

De Rattentoren leek een geschikte locatie voor het Nationaal Heksenmonument. Maar, vervolgt de 73-jarige stadsgids, de Sint-Christ-



Omstreeks 1683 maakte etser Jan Luyken ee

toffelkathedraal die de grond in bezit heeft, weigerde: „De bisschop is wat dat betreft wat traditioneel.” Die wil niet dat het monument op gewijde grond komt. Op de plek waar nu een perkje ligt, was vroeger een begraafplaats.

## Geschiedenis van femicide

De Stichting Nationaal Heksenmonument hoopt dat Roermond uiterlijk half mei duidelijkheid verschaft over een nieuwe locatie. De initiatiefnemers willen het monument van vermoedelijk tweehalve meter hoog eind dit jaar oprichten, maar moeten eerst nog flink wat fondsen werven: van de benodigde ton is circa de helft opgehaald. Ook is nog geld nodig voor educatiemateriaal.

Met het monument hoopt de stichting bewustzijn te kweken over de gevolgen van deze traumatische periode. „En ook eerherstel te geven voor hetgeen we mogelijk onderdrukken in onszelf”, zegt Bedner aan de telefoon.

Uit angst voor de brandstapel leerden vrouwen volgens haar gedrag aan om zichzelf te beschermen dat tot de dag van vandaag doorwerkt. „Veel vrouwen voelen nog steeds onbewust de noodzaak om zich achter een man te verschuilen, durven geen grote mond



Manja Bedner en haar dochter Julia in 'De heks van Almen'.

FOTO VINCENT TOLLENAAR